

Francesc d'Assís Sala i Balaguer, un lloretenc a Nova Orleans

Oriol Jorquera i Abellà
Historiador

Esteve Fàbregas ens explica, en un dels relats del llibre *Dos segles de marina catalana*, la història de Francesc d'Assís Sala i Balaguer, el seu pas per Amèrica i el seu retorn, vidu i amb una filla jove, a la vila de Lloret. És aquest el sisè dels relats que apareixen en el llibre esmentat i, amb el títol de Maria Carolina, se centra sobretot en el retorn de pare i filla, en la construcció del veler construït a Lloret amb el nom de la noia, i en la prometença de la jove amb Joan Baptista Domènech, prometença que malauradament tindrà un final dramàtic amb la mort de tots dos: la noia al llit, malalta, i el noi desaparegut mentre pilotava el vaixell *Maria Carolina*¹.

La història del jove lloretenc que va a Amèrica a fer fortuna, així com l'estada a Nova Orleans retornant-ne amb una filla òrfena de mare em resultava familiar; però va ser el cognom, Escupini, el que em va cridar l'atenció i em va fer recordar que aquest cognom l'havia llegit entre alguns papers que la família havia guardat de molts anys enrere. Així que, remenant calaixos i carpetes, vaig recuperar alguns documents que feien referència a Francesc d'Assís Sala i Balaguer, tots ells originals de Nova Orleans. Puc imaginar que Esteve Fàbregas havia tingut notícia de la història de Maria Carolina per històries explicades temps enrere; el que és segur és que coneixia la fotografia del nínxol del cementiri vell, on descansaven les restes de la noia. En aquesta fotografia s'hi indica el nom i cognom d'aquesta jove, M. Carolina Sala y Escupini, nascuda el 20 de maig de 1841 a Nova Orleans i traspasada a Lloret de Mar el 3 d'agost de 1861. Es tracta del nínxol número 41 del Cementiri Vell de Lloret, la fotografia del qual es troba al Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar².

Entre els documents de Francesc d'Assís Sala hi apareixia, efectivament, el cognom Escupini, però amb la grafia original italiana, justament en la fe de baptisme d'aquesta noia: Marie Coralie Casas Scopini³. Segons aquest document, la filla de Francesc d'Assís Sala va néixer en la data esmentada i fou batejada a la catedral de Sant Lluís de Nova Orleans el 15 d'octubre de 1842, amb el nom de Marie Coralie Casas Scopini, filla de Damien Casas i de Florentine Scopini.

Sobta veure el nom de Damien Casas en lloc del de Francesc Sala i Balaguer, però aquest és el sobrenom

que feia servir aleshores a Nova Orleans; el mateix nom amb què, el novembre de l'any 1843, va ser nomenat primer tinent de la Companyia de Voluntaris Catalans de la Milícia de Louisiana⁴. També l'any 1843, amb el sobrenom de Damien Casas, Francesc compareix com a testimoni davant la cort de Jefferson per avalar la demanda de naturalització de Joaquim Sala com a ciutadà dels Estats Units. Francesc Sala efectivament dona testimoni que l'esmentat Joaquim Sala viu a Nova Orleans des del 1833, moment en què hi va arribar essent menor. D'aquest testimoniatge n'hauríem de deduir que Francesc Sala portava aleshores uns deu anys vivint a la ciutat de la riba del Mississipi.

Al padró municipal de Nova Orleans de 1842⁵, apareix D. Casas com a tenidor d'una cafeteria o bodega (*coffehouse*) a la cruïlla dels carrers Poydras i Tchoupitoulas, local que segons Esteve Fàbregas s'anomenaria The Crescent (o cafè de l'Àngel). És probable que en aquesta adreça hi treballés i hi visqués, juntament amb la dona Florentine i la filla Marie Coralie, tot i que no apareixen en el padró. Sigui com sigui, la felicitat de Francesc en companyia de la dona i la filla no devia durar gaire. Poc temps després del naixement de la petita Marie Coralie, el 1841, i del bateig, el 1842, Florentine Scopini mor. Francesc queda

En aquest document el governador de l'estat de Louisiana, Alexander Mouton, nomena Damien Casas (sobrenom d'en Francesc Sala i Balaguer) com a primer tinent de la companyia de voluntaris catalans de Louisiana.

Procedència: Oriol Jorquera i Abellà. Data: 1843.

¹ FÀBREGAS i BARRI, Esteve. *Dos segles de marina catalana*. Editorial Selecta. Barcelona. 1961.

² SAMLM – Fons Fàbregas Barri. Fotografia d'una làpida sepulcral. 1890 ca. CID: 524.001.510_345.007.003.

³ Fe de baptisme Marie Coralie Casas Scopini. Arxiu particular.

⁴ Nomenament de Damien Casas com a tinent de la milícia de Louisiana. Arxiu particular.

⁵ <http://files.usgwarchives.net/la/orleans/history/directory/1842cdaf.txt>. Consulta del 05/12/2022.

sol i al càrrec de la seva filla, de qui podem imaginar que se'n va ocupar fins el moment del retorn a Lloret. Més enllà de les suposicions sobre la realitat o la fabulació que Esteve Fàbregas posés a la seva narració sobre el personatge anomenat Francesc, entre els papers que Francesc d'Assís va guardar s'hi poden trobar algunes dades sobre el temps que va passar a Nova Orleans. Els documents donen compte del naixement i bateig de la filla de Francesc d'Assís, anomenada Marie Coralie aleshores, i que a Lloret apareixeria registrada com a Maria Carolina. També donen compte d'altres esculls que, morta Florentine Scopini poc després del naixement de Marie Coralie, Francesc d'Assís hauria d'afrontar en la seva estada a Nova Orleans.

Per la lectura de l'expedient judicial⁶ que es troba entre aquests documents, podem saber que una dona, de nom Scholastique Leblanc, va presentar demanda de divorci contra Damien Casas al jutjat del cinquè districte de Nova Orleans. Atenent-nos a les dades del document, Scholastique Leblanc, que en el moment de presentar la demanda el febrer de 1849 era menor d'edat –si bé major de dinou anys–, estava casada amb Damien Casas l'any 1844 i que, ja des d'aquells temps, el seu marit havia començat a murmurar i a difamar-la malgrat l'obediència i respecte que ella li dedicava –segons declara ella mateixa. Afirmava també Scholastique en la demanda de divorci que, poc després, l'abril del 1845, Damien Casas la va fer fora de casa amb una carta difamatòria adreçada a Jaume Pigrau, un altre català resident a Nova Orleans i que, com Francesc, tenia un *coffehouse* al seu càrrec. En aquesta carta, Damien Casas afirmava que Scholastique havia arribat al matrimoni mancada de l'honorabilitat que se suposava havia de tenir per contraure aquella aliança, sense que s'aportin més detalls. En aquestes circumstàncies, Jaume Pigrau va acollir Scholastique a casa seva i va acompanyar-la en les posteriors demandes contra Damien Casas, és a dir Francesc Sala.

Scholastique i el seu fill petit van viure sota el sostre de Jaume Pigrau des d'aleshores. Privat, que així es deia el fill d'Scholastique, havia nascut l'any 1845 de la seva unió amb Francesc, de qui n'era fill natural i legítim segons el mateix expedient judicial. És durant aquesta convivència de Scholastique i el fill Privat amb Jaume Pigrau que aquest darrer presenta una primera demanda contra Francesc Sala, l'abril de 1847, en què el jutge obliga Francesc al pagament de la manutenció del fill Privat (del qual almenys fins al moment se'n fa càrrec el mateix Pigrau), carregant a Francesc les costes del judici. Dos anys després, el mes de febrer de 1849, Scholastique presentarà l'esmentada demanda de divorci, demanda que el jutge no atindrà en la seva totalitat, sinó que només trobarà que hi ha justificació per decretar “separació de llit i taula”; i carregarà a Francesc les costes del judici. Aquesta sentència és del 6 de febrer de 1849. Tres dies més tard, Scholastique i Damien/Francesc es tornen a trobar, aquesta vegada davant de notari. En l'acte es dona fe que

Francesc ha comprat a John Beltran uns terrenys situats a Jefferson, i que fa donació d'aquests tres lots de terres, valorats en cinc-cents piastres, a Scholastique Leblanc. Amb aquesta donació, Scholastique “*adquireix tots els drets de propietat i renuncia a qualsevulla comunitat amb Francesc Sala i a reclamar res, ni tant sols la manutenció del seu fill, eximint-lo de tota obligació*”. En el document també s'acorda que si d'ara endavant Francesc hagués de fer-se càrrec de la manutenció del fill, quedaria sota la seva custòdia exclusiva. El jutge carrega les costes a Francesc.

Dos anys després, l'abril de 1851, vénen tot un seguit d'esdeveniments que acaben donant fi als temps de Francesc d'Assís a Nova Orleans. Ara serà ell qui farà novament demanda de divorci, atès que hauran passat dos anys de “separació de llit i taula” sense que hi hagi hagut cap reconciliació. El dia vint-i-tres d'abril, el jutge A.M. Buchanan acaba concedint al demandant Damien Casas el divorci “*dels llaços matrimonials existents entre ell i la part contrària Scholastique Leblanc*”. A finals de maig del mateix any Francesc demana, per una banda, còpia al jutjat de tots els papers del plet amb Scholastique, i per l'altra, a la catedral de Saint Louis de Nova Orleans, una fe de baptisme de Marie Coralie. El primers dies de juny, el cònsol espanyol visa ambdós documents i els certifica. Amb aquests papers i la seva filla, i tot el mobiliari que va poder prendre, Francesc d'Assís va agafar el vaixell de tornada a Catalunya.

Novament a Lloret, sabem que els primers dies de gener de 1852 Francesc d'Assís compra una casa amb planta i pis al carrer de Sant Carles, número 8, on viurà amb la filla, que serà anomenada a partir d'ara Maria Carolina. Aquesta primera propietat anirà seguida d'altres propietats, urbanes i rurals: almenys una casa al carrer Sant Narcís, on més endavant farà reformes, quatre habitatges buits al carrer de la Fàbrica i quatre peces de terra a Montbarbat. Si els afers econòmics sembla que li anaven prou bé, no era així amb les qüestions personals: Maria Carolina té una salut feble i després d'alguns viatges per millorar-se –segons explica Esteve Fàbregas– mor el dia 3 d'agost de 1861, amb vint anys d'edat.

Francesc d'Assís, amb 49 anys, vidu i amb la filla morta, passarà els darrers anys de la seva vida a la casa que ha reformat entre els carrers Sant Narcís i Sant Mateu. Allà hi viurà en companyia de la seva cosina, vint anys més jove, Marianna Sala i Bornas, soltera, qui es farà càrrec de cuidar-lo els darrers temps, i participarà en la vida de Lloret de Mar, entre altres activitats, com a segon tinent d'alcalde en els temps de la planificació i la inauguració de l'edifici de l'Ajuntament. Anys més tard, i conscient que la mort és propera, Francesc d'Assís fa venir el 16 de març de 1875 a Narcís Rodés, notari de Vidreres, per fer testament. En aquest document⁷ nomena marmessors a Domingo Llonch, Joan Sala i Fàbregas i Agustí Macià i Carreras. També fa algunes indicacions sobre el seu funeral demanant que “*siendo mi voluntad y queriendo*

⁶ Expedient judicial Damien Casas. State of Louisiana. Fifth District Court of New Orleans. Arxiu particular.

⁷ Arxiu Comarcal de la Selva (ACS). Arxiu de Protocols de Vidreres. Francisco de Asís Sala y Balaguer. Testament. Narcís Rodés. 1875 n. 12.

que mi cuerpo sea llevado a su última morada por seis trabajadores del campo, dando la preferencia a los que yo haya empleado durante mi vida, los cuales serán gratificados por ello con cinco duros cada uno”.

Segueix el document testamentari amb el llegat, i especifica que deixa la quantitat de cent duros al seu fillol Damià Cervera i la mateixa quantitat al seu cosí Salvador Nahí; els mobles de la casa a la seva cosina Marianna Sala; i al seu fill Privat Sala Leblanc li deixa el mínim que marca la llei. Després designa hereus a parts iguals de tots els seus béns a Marianna Sala i Bornas i als seus tres nebots Francesc d'Assís, Maria i Dolors Llonch, fills tots tres de Domingo Llonch. I després encara hi ha una darrera referència al fill que va deixar a Nova Orleans: *“Quiero que si al acaecer mi muerte, mi hijo Privado Sala y Leblanc no existiere o dejare de reclamar la parte que le corresponde por la Ley, quede ella a favor de mis herederos como parte de la herencia, debiendo encargar como encargo a mis albaceas y herederos que si la ley no les obliga, no participen mi muerte a mi citado hijo, ya que durante mi vida no ha procurado saber de mi”*.

El mateix any 1875, Francesc d'Assís moria, i unes setmanes després es donava còpia del testament als hereus, es feia inventari i es signaven diferents poders per part dels hereus, seguint els procediments que se'n derivaven així com les indicacions donades pel difunt Francesc Sala. Però el curs d'aquests procediments es veu alterat quan apareix inesperadament Privat Sala i Leblanc. Efectivament, el dia vint-i-set de juny de 1876 es troben al despatx del notari Joan Antoni Rodés, d'una part Marianna Sala i Domingo Llonch, en tant que representant dels seus tres

fills menors, i de l'altra Privat Sala Leblanc, qui reclama la legítima. El curs de la sessió ja havia estat acordat amb anterioritat pels apoderats i del document notarial⁸ es desprèn que, malgrat la voluntat de Francesc Sala, el seu fill ha tingut notícia de la mort i ha fet per manera de reclamar la legítima, consistent en la quarta part líquida de tots els béns de Francesc Sala. Privat s'endurà així diverses accions de la Societat de l'Espanya Industrial i de la Companyia d'Enllumenat a Gas, més un lot de quatre peces de terra a Lloret, valorat tot plegat en quinze-mil cinc-cents pessetes. Sembla que Privat deuria agafar el que li corresponia, ho va liquidar i va tornar a Nova Orleans. Desaparegut Francesc d'Assís Sala i Balaguer, quedaven les paraules que va demanar que inscrivissin a la llosa de marbre: *“Als treballs d'aquesta vida ha tingut la sort de deixar aquest cos que aquí descansa i que mai més s'aixecarà, les estafes d'aquest món sempre ha despreciat i sols la creença de Déu és lo que a ell lo ha guiat.”*

A la casa del carrer de Sant Narcís, número 2, hi va continuar vivint Marianna Sala amb els mobles i llibres que Francesc d'Assís havia portat de Nova Orleans, i custodiant els papers que sobre la seva filla Carolina/Coralie, i el seu litigi amb Scholastique, havia guardat Francesc fins aleshores. La casa era prou ampla com per fer venir el germà Josep Sala i Bornas, que s'hi va acomodar acompanyat de la seva dona i els seus dos fills.

Els mobles, els llibres i els documents que hi havia a la casa de Lloret van passar, en morir Marianna Sala, als seus nebots Sala i Albertí, de cal Barato, a Calella. Però aquesta ja és una altra història.

Làpida sepulcral de la tomba de Carolina Sala i Escupini, filla de Francesc Sala, probablement a l'antic cementiri de la parròquia de Sant Romà.

Procedència: SAMLM – Fons Fàbregas – Barri. Data: 1890 ca. CID: 524.001.510_345.007.003.

⁸ Arxiu Comarcal de la Selva (ACS). Arxiu de Protocols de Lloret de Mar. Dición de bienes. Juan Antonio Rodés. 1876 n. 135.